

Discussie

Onder leiding van de dagvoorzitter Oldeman ging de volle zaal in discussie met de inleiders, zowel 's morgens als 's middags.

Heeft Pro Silva kans van slagen? Op de vraag van Nas of Pro Silva in het overgeorganiseerde Nederland een kans van slagen heeft, antwoordt Hasenkamp dat Nederland een achterstand heeft t.o.v. Duitsland. Het Nederlandse bos is vrij jong, en staat op armere bodems, waardoor de boomsoortenkeuze gering is. De Naturgemässe bosbouw in Duitsland is gestart in bossen op betere bodems in Zuid-Duitsland. De bij een dergelijke beheersaanpak noodzakelijke tijdsbesteding voor bosbeheerders van 2 uur per dag in het bos, een stelling van de Zwitserse hoogleraar Leibundgut, moet volgens Kuper en Klingen mogelijk zijn als je hier maar voor kiest en je broodheer dit goed vindt. Volgens Van Maaren en Hendriks is uitkapbeheer in de Nederlandse omstandigheden vaak moeilijk te realiseren vanwege de voorgeschreven van onze bossen. Waarom niet meer aandacht voor groepenkap en femelschlag? Klingen zegt dat we in Nederland inderdaad wat meer groepenkapachtig bezig zijn, maar vindt een theoretische discussie hierover niet zinvol. We moeten werken met en in het bos en onze opvolgers zien wel waar het uitkomt. Volgens Kuper is het zowel bij Pro Silvabeheer als in de Naturgemässe bosbouw de bedoeling dat er boomsgewijze wordt geoogst en dat er geld wordt verdiend. Uitkapbeheer is altijd mogelijk waar bos climax is in de vegetatie.

Nieuw bos op Pro Silva manier
Op een vraag van Hilgen hoe de aanleg van nieuw bos moet worden benaderd, geeft Hasenkamp aan dat natuurlijke opslag van pionierhoutsoorten, zoals bijvoorbeeld van berk, erg belangrijk is. Ook eik komt vaak natuurlijk op. Bijplanten, met soorten die het in de nabijheid goed doen, is vervolgens nodig. Kuper wijst op het in Flevoland spontaan ontstane wilgenreservaat, dat in vergelijking met het met veel kosten aangelegde Hollandse Hout de toets der kritiek ruim kan weerstaan. Het zaad van de pionierboomsoorten moet in nieuwe bossen ter plekke worden gebracht en wellicht nog iets van de opvolgende soorten. Veel planten vindt hij in nieuw bos niet zinvol.

Inheemse soorten en open bosstructuur

Westra vraagt waarom Klingen de voorkeur geeft aan inheemse soorten en een open bosstructuur. Klingen kiest meer voor werken in de richting van meer soortenrijkdom. Een tweede optie is kiezen voor processen, voor zelfregulatie, zoals Natuurmonumenten dat voor een deel van zijn bosbezet nastreeft. Op verzoek van Vis heeft de zaal aangegeven dat ca. 10% van de aanwezigen 2 uur per dag in het bos is. Volgens Oldeman een zeer bemoedigend percentage.

Groepsgewijze opbouw

Volgens Grijpma hebben we in Nederland boomsoorten, zoals grove den en populier die gelijkjarig op een grote oppervlakte opkomen. Hoe kan dan meer natuurlijkheid in het bos worden gebracht? In Nederland streven we volgens Sevenster naar een be-

hoorlijke functievervulling van het bos, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten op natuurlijke processen. Onderzoek van Koop heeft duidelijk gemaakt dat in onze klimaatszone de verjongings-eenheid op armere groeiplaatsen ligt op ongeveer 2 a 2,5 maal de opstandhoogte en op rijkere groeiplaatsen op ongeveer 1,5 a 2 maal de opstandhoogte. Dit sluit in het algemeen aan bij een groepsgewijze opbouw van het bos.

Overgangsbeheer naar naturgemäss bosbeheer

Boersma zegt dat het Nederlandse bos uit relatief grootschalig, netjes ontsloten, dicht staand, jong bos bestaat. Bij overgangsbeheer naar een naturgemässe beheersaanpak kan het kostenniveau drastisch teruglopen. Ten opzichte van het model kaalkapbos is het overgangsbeheer naar naturgemäss bos f 70,- a f 80,- goedkoper. Hekhuis geeft aan dat tot een dergelijke becijfering kan worden gekomen als de investeringen die in het verleden zijn gedaan niet worden meegerekend. De verjonging wordt in feite uitgesteld, door alleen te dunnen en het bos ouder te laten worden. Schrevel stelt enkele vragen naar aanleiding van een door De Klein gepresenteerde grafiek met een diameterverdeling bij een gekozen plenterbosdoeltype. In een plenterstructuur is het volgens Hasenkamp niet mogelijk om een normale voorraad vast te stellen. Op betere bodems zijn de bomen langer en wordt meer hout geproduceerd dan op armere bodems. In de literatuur is volgens De Klein aangegeven dat men voor verschillende standplaatsen en voor

verschillende doelstellingen verschillende doel-(voorraad)curven kan opstellen. In het model van De Klein wordt volgens Boersma het verschil tussen de huidige voorraad en de "normale" voorraad direct weggekap. Dit geeft volgens hem een verminderde functieervulling en een slechter financieel resultaat, omdat de kans bestaat dat ook nog te dunne bomen worden gekapt. Volgens De Klein moet steeds kritisch worden gekeken, onder meer of de gekozen doeldiameter juist is gekozen. Het voortbestaan van een ongelijkjarig bos is afhankelijk van voldoende verjonging en van voldoende doorgroei van verjonging. Daarom moet ook voldoende ruimte worden gemaakt voor verjonging. Veroudering van het bos leidt tot minder verjonging en meer gelijkvormigheid.

Doeltypen op de Veluwe

Gierveld en Boer vragen waarmee rekening wordt gehouden bij het vaststellen van doeltypen. Voor het Staatsbosbeheer op de Veluwe zijn twee factoren volgens Graat bepalend geweest. In de eerste plaats de beleidsopdracht die het SBB heeft meegekregen. Verder is de bossituatie ter plekke bepalend geweest voor de te kiezen doeltypen; licht, met grove den, eik en berk of donker, met douglas, beuk, lariks en berk. Deze soortencombinaties kunnen alle in de geest van Pro Silva, naturgemäs bosbeheer en geïntegreerd bosbeheer kleinschalig worden beheerd. Volgens Boer leidt de keuze van het donkere type met douglas spanning op met de voorwaarde om te komen tot multifunctioneel bos. Sevenster meent dat de mogelijkheden die in douglasbossen aanwezig zijn, om te komen tot gevarieerde, ongelijkjarige, gemengde bossen, zodanig groot zijn dat deze bossen ook

voor wandelaars zeer aantrekkelijk zijn. De Wit vraagt of het Staatsbosbeheer geen beuken-doeltype in beheer heeft en wat men doet met verbeuking van het "lichte" doeltype. Graat zegt dat beuk in zowel het "lichte" als "donkere" doeltype kan voorkomen. In opstandsniveau kan ook veel beuk voorkomen. Spontane beukenverjongingen zijn niet zo agressief als die van douglas, zodat deze gemakkelijk in het extensievere beheer kunnen worden meegenomen.

Omvorming van douglas

Op de vraag van Vis of er voorbeelden zijn dat de bijgroei van opstanden zoals behandeld in het voorbeeld van Sevenster zijn geogst, antwoordt Sevenster dat hij deze niet kent.

Recreatiewaarde

Oldenkamp stelt dat bezoek aan het bos vaak wordt bepaald door andere factoren dan de reisafstand en vindt het daarom twijfelachtig om reisafstand en reiskosten als verklarende factoren te gebruiken voor de recreatiewaarden van bos. Volgens veel onderzoek is de reiskostenmethode volgens Filius wel degelijk relevant. In Nederland ligt het bos dichtbij, waardoor het verband minder duidelijk is dan bijvoorbeeld in de Verenigde Staten. Fennis vraagt welk bosbeeld voor de recreant het meest de voorkeur heeft. Natuurlijkheid wordt geprefereerd, zegt Filius. Klingen refereert aan het werk van Coeturier. Bos zoals dat vandaag wordt bediscussieerd is zeer in trek bij de wandelaar. De aanbevelingen van sociologen en psychologen zijn volgens Filius gebaseerd op beweerde voorkeuren. Onduidelijk is dan hoe de werkelijke voorkeur van de recreant is als hij wordt geconfronteerd met de noodzakelijk te maken beheerskosten.

Oldeman geeft aan dat Kruf en Van Sambeek in 1980 een aantal bosplaatjes door het publiek hebben laten waarderen en dat hier uitkwam dat geheel vergraste monoculturen werden gezien als het prchtigste natuurbeeld. Nas zegt dat er voldoende signalen uit de maatschappij zijn waaraan kan worden afgelezen hoe de wind waait: Natuurmonumenten heeft 700.000 leden, de gemeente Apeldoorn stoot zijn bosbezit bewust af aan een particuliere natuurbeschermingsorganisatie, oude landgoederen van particulieren die bosbeelden vertonen van bos waarover we het vandaag hebben, worden klakkeloos opgekocht door de overheid om door te stromen naar particuliere natuurbeschermingsorganisaties.

Is Pro Silvabeheer economisch haalbaar?

De Wit vraagt of Pro Silvabeheer op een positieve economische basis mogelijk is gezien het produktievermogen van de grond en de structureel lage houtprijzen in Nederland. Volgens Klingen is er eigenlijk geen ander alternatief, we willen af van het kaalkapbedrijf en naar een kleinschaliger bosbeheersvorm toe. Hasenkamp vindt dat de hoogte van de voorraad zal bepalen of Pro Silvabeheer in Nederland mogelijk is. De bedrijfskosten zullen omlaag moeten en andere opbrengsten dan houtopbrengsten omhoog. Op den duur zullen lage houtprijzen, voor zover ze niet afhangen van slechte houtkwaliteiten, zich mogelijk herstellen. Volgens Potze blijkt uit de inleidingen van Filius en Hekhuis dat voor de uitbreiding van het naturgemässe bosbeheer geen extra overheidsmiddelen noodzakelijk zijn. Hekhuis is van mening dat de situatie waarin je verkeert, bepalend is. Het is mogelijk zo dat op arme zand-

gronden naturgemäsz beheer moeilijker te realiseren is. De overheid zou hier dan kunnen subsidiëren. Ook is het denkbaar dat wordt gesubsidieerd in overgangsbeheer omdat de eigenaar daartoe bedrijfseconomisch niet in staat is. Ook Filius waarschuwt tegen het alleen maar kijken naar gemiddelden. Er moet nog goed worden nagedacht om helder te krijgen in welke situaties naturgemäsz bosbeheer wel en in welke niet economisch haalbaar is.

Kennisniveau

Sevenster constateert dat bij het naturgemässe bosbeheer het noodzakelijke kennisniveau veel hoger ligt. Het verwerven van die kennis is niet goedkoop. De overheid kan hierbij een goede rol spelen, met name door het stimuleren van kennis, ervaring, voor

beeldbedrijven e.d.. Filius vindt dit prima, wanneer je maar weet waar naturgemäsz bosbeheer wel of niet economisch kan.

Toekomst

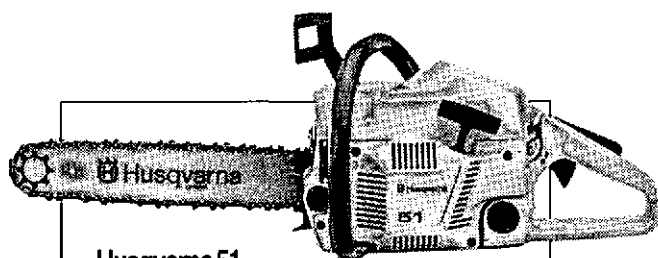
Dagvoorzitter Oldeman constateert dat we sinds 1981, toen de studiekring met 60 tot 100 mensen aandacht besteedde aan kleinschalig bosbeheer, behoorlijk voortgang hebben gemaakt. De grote opkomst van 180 mensen is een succes voor de naturgemässe bosbouw. Het is een goede ontwikkeling dat simulatiemodellen ervaringen in het bos begeleiden en dat machines het routinematig rekenwerk, denk aan bijvoorbeeld de Husky's, hebben overgenomen. Deze dag was een uitwisseling tussen wetenschap en praktijk. Er waren mensen die geen richtlijnen wil-

len en mensen die alles zichtbaar willen maken en definities willen geven. We moeten in de toekomst verder werken in lijn met wat er vandaag is besproken.

Dank

Aan het slot dankt Zwart, die deze dag voorzitter Zonneveld vervangt, de dagvoorzitter en de sprekers voor hun inbreng, en de zaal voor de goede communicatie met de sprekers. Hij heeft gemerkt dat niemand de aanbeveling om veel meer het bos in te gaan heeft weersproken. Het omvormen van grote delen van het gelijkjarige Nederlandse bos naar ongelijkjarig bos lijkt ook gesteund te worden. Hij vraagt om hiermee al evaluerend verder te gaan.

DE VOORKEUR VAN DE VAKMAN

Husqvarna 51

- * Allround motorzaag met hoog koppel
- * Automatische choke voor probleemloos starten
- * Zaagbladlengte 38 cm
- * Vermogen 3,1 pk/2,3 kW
- * Gewicht 5,2 kg
- * Volautomatische kettingrem

nu aantrekkelijk
geprijsd!

Husqvarna producten zijn ontwikkeld en gebouwd voor de meest veeleisende vakmensen ter wereld. Vakmensen die elke dag weer profiteren van de jarenlange ervaring van Husqvarna op het gebied van bos- en tuinproducten.

WIN EEN MINI-CRUISE VAN ZWEDEN NAAR FINLAND

Bij aankoop van een Husqvarna produkt t.w.v. minimaal f 250,-, in de periode van 01-10-'92 t/m 31-12-'92 maakt u bovendien kans op een fantastische, geheel verzorgde mini-cruise voor 2 personen van Zweden naar Finland v.v. met één van de luxieuze schepen van Silja Line. De reis is geheel compleet inclusief vliegticket Amsterdam-Stockholm, overnachtingen aan boord en in hotels etc.

De Husqvarna Bos & Tuin dealer weet er alles van!

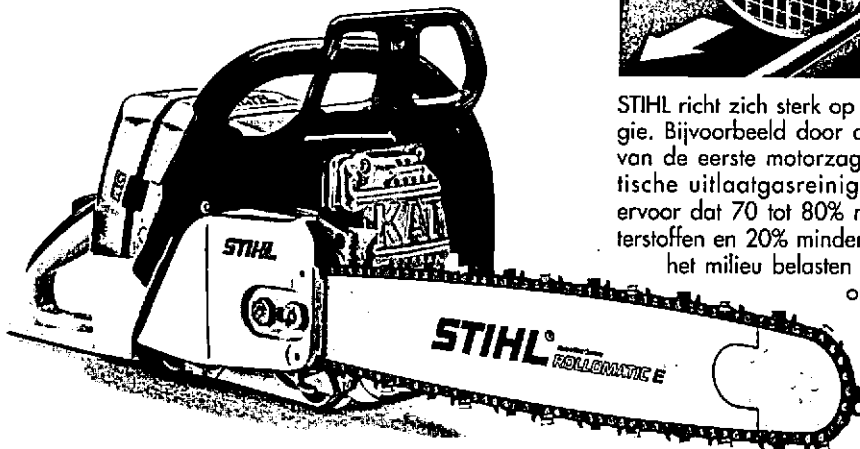
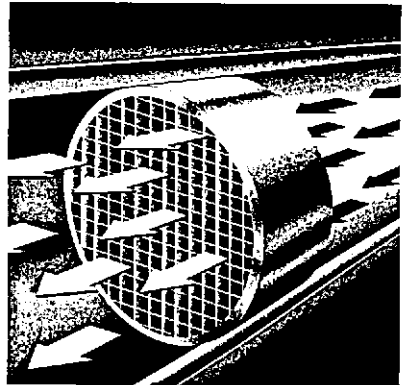
Divisie van Husqvarna Nederland B.V.,
De Noot 20, 3931 NG Woudenberg
Tel 03498-8888 Fax 03498-5440

Nieuwe perspectieven door de vooruitgang:

Door de nauwe koppeling van technische en ecologische doelstellingen is er een nieuwe generatie motorzagen ontstaan - het resultaat van een intensieve research in het onderzoekscentrum van STIHL.

De katalysator voor motorzagen:

Beter voor het milieu en voor degene die met de zaag werkt.

Technische vooruitgang gevisualiseerd.
STIHL 044 C, de eerste motorzaag met katalysator 3,8 kW (5,2 pk).

STIHL richt zich sterk op milieutechnologie. Bijvoorbeeld door de ontwikkeling van de eerste motorzagen met katalytische uitlaatgasreiniging. Dit zorgt ervoor dat 70 tot 80% minder koolwaterstoffen en 20% minder koolmonoxide het milieu belasten en de arbeidsomstandigheden

beter worden

Het gevolg is dat ecologie en het gebruik

van motorzagen minder met elkaar in strijd zijn. Degene die de zaag bedient heeft hiermee een flink stuk vooruitgang in de hand - zonder daar zwaar aan te hoeven tillen. Want de complete katalysator brengt niet meer dan 350 gram op de weegschaal. Het specifiek gewicht blijft dus net als voorheen uitstekend. En ook de ergonomie - want de componenten van de katalysator werden optimaal in de zaag geïntegreerd. Met deze ontwikkeling heeft STIHL nieuwe perspectieven voor de motorzaagtechniek geschapen - aan u de taak deze techniek toe te passen.

STIHL®